

انگیزه‌ی تحصیلی دانش آموزان و برخی عوامل اجتماعی موثر بر آن

معصومه باقری^۱، عزیز حزباوی^۲، حیدر عباسی^۳، سارا رشیدی^۴، ایوب رستمی^۵

^۱ دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.

^۲ هیئت علمی گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.

^۳ کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.

^۴ کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.

^۵ کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.

نام نویسنده مسئول:

معصومه باقری

چکیده

این پژوهش با هدف انگیزه‌ی تحصیلی دانش آموزان و برخی عوامل اجتماعی موثر بر آن (مورد مطالعه: دانش آموزان مقطع دوم متوسطه شهر دزفول) انجام شده است. جامعه‌ی آماری آن ۸۲۸۳ نفر می‌باشد. نمونه‌ی مورد بررسی ۳۶۷ نفر می‌باشد که به شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای و متناسب با حجم نمونه انتخاب شده است. این پژوهش پیمایشی بوده و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ی سنجش حمایت اجتماعی و انگیزه‌ی تحصیلی استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین متغیر جمعیت شناختی سن، با انگیزه‌ی تحصیلی رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. ولی بین متغیر جمعیت شناختی جنس، با انگیزه‌ی تحصیلی رابطه‌ی معناداری مشاهده نشده است. نتایج حاصل از رگرسیون نشان می‌دهد که رابطه‌ی بین متغیرهای میزان مشارکت اجتماعی، حمایت ابزاری، حمایت اطلاعاتی و حمایت عاطفی با انگیزه‌ی تحصیلی معنادار بوده، و در مجموع ۵۵۳٪ از تغییرات مربوط به انگیزه‌ی تحصیلی را این متغیرها تبیین می‌کنند.

واژگان کلیدی: حمایت اجتماعی، انگیزه‌ی تحصیلی، دانش آموزان.

مقدمه

آموزش و پرورش در عصر حاضر یکی از بنیادی‌ترین نیازهای انسانی تلقی می‌شود. زندگی در این جامعه‌ی پیچیده و متحول ایجاب می‌کند که افراد دائماً در حال یادگیری دانش و فنون جدید باشند. بنابراین بدون داشتن انگیزه برای تحصیل و یادگیری، امکان دستیابی به موفقیت کم‌رنگ‌تر خواهد شد. تنها انگیزه‌ی درونی عامل موفقیت محسوب نمی‌شود بلکه انگیزه‌ی بیرونی نظیر پاداش‌ها و مشوق‌ها باید مکمل انگیزش باشد. به تجربه ثابت شده است که یکی از شایع‌ترین و بارزترین مشکلات تحصیلی دانش‌آموزان، پایین بودن انگیزش تحصیلی است (Pirtrich, ۱۹۹۶). می‌توان گفت که تربیت انسان‌های پویا، زاینده و خلاق مستلزم به کارگیری و بهره‌مندی از تعلیم و تربیت پویا است، در تعلیم و تربیت ایستا صرفاً به روش‌ها انتقال محفوظات ذهنی، کلیشه‌ای و زمان‌بر تکیه می‌شود، ولی تعلیم و تربیت پویا و خلاق به فعالیت‌های فردی کشف و ابداع و ابتکار و حل مسأله متکی است و با تأکید بر خلاقیت و نوآوری وسایل رفع نیازهای حال و آینده جامعه‌ای پیش رو را فراهم می‌سازد (ادریسی، ۲: ۱۳۷۷). اش^۱ انگیزش را در برگیرنده‌ی مجموع عوامل هشیار و ناهشیار فعالیت روانی می‌داند که بر اساس آن اراده و رفتار ما شکل می‌گیرد (خداپناه، ۱۳۷۶: ۱۳). انگیزش را می‌توان به عنوان نیروی محرکه فعالیت‌های انسانی و عامل جهت‌دهنده‌ی آن تعریف کرد. انگیزش را به موتور و خدمات اتومبیل تشبیه کرده‌اند (لطف آبادی و همکاران، ۱۳۷۴: ۸). بنابراین آموزش و پرورش و نحوه‌ی آن در هر کشور نشان‌دهنده‌ی میزان رشد و ترقی می‌باشد، امروزه این امر بعنوان یکی از شاخص‌های رشد و توسعه به شمار می‌آید. برای یک نظام آموزشی در بسیاری از کشورهای پیشرفته تا عقب مانده کاهش انگیزه‌ی تحصیلی بسیار مهم می‌باشد، زیرا که زبان‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی زیادی را متوجه دولت‌ها و خانواده‌ها می‌کند (حزباوی، ۱۳۸۹: ۶). یکی از بزرگترین معضلات آموزشی، کاهش انگیزه به تحصیل می‌باشد، در این میان مهم‌ترین رسالت نظام آموزشی، آماده ساختن دانش‌آموزان برای کسب دانش، مهارت‌های شناختی و شغلی جهت ورود به اجتماع است. جوانان دارای طبایع و استعدادهای گوناگون هستند، لذا با این استعدادها شناخته شده و تقویت می‌شوند، تا بدین وسیله ایجاد انگیزه به تحصیل شود. بنابراین شناسایی عواملی که کاهنده‌ی انگیزه هستند، نقش مهمی را ایفا می‌کند. تربیت انسان‌های کارآمد در صورتی میسر است که افراد با علاقه و اشتیاق دست به انتخاب رشته بزنند و با رغبت و میل ادامه تحصیل بدهند، تا به صورت افراد مفید برای اجتماع درآیند. در اکثر مواقع مشکل نوجوانان ما، فهم مطالب آموختنی نیست، بلکه بی‌انگیزه بودن به تحصیل است که مانع یادگیری می‌شود، یک مطالعه‌ی ساده نشان می‌دهد در برنامه پنج ساله اول مبلغ ۲۸۱ میلیارد ریال در آموزش ابتدایی، ۱۵۷ میلیارد ریال در راهنمایی، ۷۹ میلیارد ریال در آموزش متوسطه، یعنی جمعا ۵۱۷ میلیارد ریال صرف کسانی شده که افت تحصیلی داشته‌اند. مقایسه این رقم با جمع هزینه‌های جاری آموزش و پرورش در طی برنامه اول که بالغ بر ۲۵۰۰ میلیارد ریال می‌باشد، وخامت اهمیت این امر را نشان می‌دهد. طبق تعاریف مطروحه می‌توان گفت که انگیزش نشانه، عامل و فرایندی است که ارگانیزم فرد را به حرکت وادار می‌سازد، حرکتی که جهت دار بوده و دارای مسیر مشخص باشد و این فرآیند به طور مستمر فرد را به سوی موفقیت هدایت می‌کند (همان). بنابراین تا زمانی که اندیشه‌ی خلاق و پویا در دانش‌آموزان از سوی والدین و مقامات مسئول ایجاد نشود، وجود انگیزه‌ی تحصیلی مناسب در دانش‌آموزان انتظار بهبودی خواهد بود.

اهمیت و ضرورت تحقیق

انگیزش تحصیلی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رشد و پیشرفت نظام آموزش و پرورش یک کشور محسوب می‌شود. مسئولین امر چه مسئولین آموزش و چه والدین دانش‌آموزان مؤظند در دانش‌آموزان انگیزه‌ی حرکت ایجاد کنند، به گونه‌ای که این انگیزه‌ی حرکت با برنامه‌ریزی قبلی صورت گرفته و دارای هدف و مسیر مشخصی باشد. تا زمانی که این مراحل طی نشده باشد نمی‌توان انتظار داشت که نظام آموزش و پرورش کشور به پیشرفت نایل شود. یکی از ارکان اساسی نظام آموزش و پرورش هر کشوری دانش‌آموزان هستند. اگر این دانش‌آموزان از انگیزه کافی برای تحصیل برخوردار نباشند بعید است که کشور بتواند از سرمایه‌گذاری‌های خود در بخش آموزش و پرورش بهره‌برداری کند. امروزه اغلب صاحب نظران مسائل توسعه در این امر اتفاق نظر دارند که نیروی انسانی به ویژه نیروی انسانی متخصص و ماهر در توسعه اقتصادی-اجتماعی هر جامعه نقش اساسی ایفا می‌کند. به قول هاربیسون منابع انسانی پایه‌ی اصلی ثروت ملت‌ها را تشکیل می‌دهد سرمایه‌ی مالی و منابع طبیعی عوامل تبعی تولیداند، درحالی که انسان‌ها عوامل فعالی هستند که سرمایه‌ها را متراکم می‌سازند، و بالاخره توسعه‌ی ملی و همه جانبه را به وجود می‌آورند (تودارو، ۱۳۷۰: ۴۷۴). آن چه واضح است آن است که بی‌انگیزه‌گی نسبت به تحصیل و عواقب آن نتیجه‌ای جز هدر رفتن منابع مالی و انسانی که صرف تعلیم و تربیت می‌گردند ندارد. لذا بر مسئولین نظام آموزشی است که اولاً در جهت شناخت عوامل این معضل و ثانیاً جهت کم کردن و پیشگیری از آن فعالیت‌هایی انجام دهند. شناسایی دلایل کاهش انگیزه به تحصیل و رفع یا کاهش این عوامل خدمت بزرگی به آموزش و پرورش می‌باشد (روش‌ها، امکانات آموزشی و صلاحیت دبیران) باید بلافاصله درصدد اصلاح آن برآیند و

¹ Ach

چنانچه این عوامل خارجی باشند (شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، خانوادگی و...) در صورت امکان با اتخاذ تدابیر لازم تاثیر این عوامل را به حداقل خود برساند. متأسفانه کشور ما در مقایسه با کشورهای پیشرفته در ارج نهادن به این عامل فرهنگی تلاش شایسته‌ای نکرده است، اگرچه شیوه‌های درستی برای تربیت دانش‌آموزان اتخاذ می‌کند ولی در عمل از کارایی چندانی برخوردار نیستند ولی گاهی اوقات مشاهده می‌شود که نتایج عکس را در پی داشته است. همانند دیگر موضوعها در این زمینه نیز تحقیقات زیادی صورت گرفته ولی باز هم مشکل انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان مدارس متوسطه‌ی دوم مشاهده می‌شود. علت پایین بودن انگیزش تحصیلی در مدارس چیست؟ آیا پژوهش‌های انجام شده کارایی لازم را برای رفع این مشکل نداشته‌اند؟ و یا از نتایج پژوهش‌های انجام شده در جهت حل آن کمک نگرفته‌اند؟ چرا یک دانش‌آموز دبیرستانی از انگیزه‌ی کافی برای تحصیل برخوردار نیست؟ در این جا است که می‌توان ادعا کرد، علی‌رغم پژوهش‌های گوناگون هنوز شاهد افت انگیزش تحصیلی به ویژه در مقاطع متوسطه دوم و پیش‌دانشگاهی هستیم. تحقیقات صورت گرفته در خصوص انگیزش تحصیلی نشان می‌دهد که شیوه‌های فرزند پروری، محیط خانوادگی، عوامل آموزشی، جنس، پایگاه اجتماعی، وجود نظام پاداش و تنبیه، ارزشیابی از عملکرد معلمان و دانش‌آموزان، میزان تحصیلات والدین، میزان درآمد خانواده، شغل پدر و تعداد اعضای خانواده و نظایر آن انگیزش تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. بطور کلی یافته‌های این پژوهش می‌تواند برنامه‌ریزان و مسئولین رده‌های مختلف آموزش و پرورش و حتی عوامل اجرایی دبیرستان‌ها و دیگر دوره‌های تحصیلی را یاری دهد تا به موارد فوق دسترسی یابند. تلاش برای شناسایی عوامل مهم در کاهش انگیزه‌ی پیشرفت تحصیلی و ارائه‌ی راهبردها و انجام اقداماتی در جهت کم کردن خسارات ناشی از کاهش انگیزه‌ی تحصیلی مستلزم تحقیقات بسیاری است. بنابراین در چنین شرایطی سؤال‌هایی که ممکن است در این زمینه مطرح شود و نیاز به پاسخ دارند، به این که وضعیت انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان (در اینجا دانش‌آموزان مقطع متوسطه‌ی شهرستان دزفول) چگونه است؟ و این انگیزه با چه متغیرهای محیطی (اجتماعی، فرهنگی،...) مرتبط است؟ آیا از این لحاظ بین دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت‌هایی وجود دارد یا نه؟

پیشینه پژوهش

سواری و بشلیده (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان ارتباط میان ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر و پسر پایه‌ی سوم دبیرستان‌های شهر اهواز، به این نتیجه رسیدند که ویژگی‌های شخصیتی روان رنجور و توافق‌پذیری با فرسودگی تحصیلی همبستگی مثبت و ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و باز بودن با فرسودگی تحصیلی همبستگی منفی دارند. بین ویژگی‌های شخصیتی وجدانی بودن و فرسودگی تحصیلی در این پژوهش همبستگی معناداری به دست نیامد. همچنین نتیجه‌ی تحقیق نشان داده است که ویژگی‌های شخصیتی توافق‌پذیری و برون‌گرایی، بهترین پیش‌بینی‌کننده فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان، به شمار می‌روند. صالح صدق‌پور و همکاران (۱۳۸۹)، رابطه نیازهای بنیادین و حمایت اجتماعی در سازگاری آموزشی، اجتماعی عاطفی دانش‌آموزان را بررسی کردند. پژوهش با هدف بررسی نقش نیازهای بنیادین (عشق، قدرت، بقاء، آزادی و تفریح) و حمایت اجتماعی در سازگاری آموزشی، اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان انجام شده. نتایج نشان داد که حمایت اجتماعی بر سازگاری عاطفی، سازگاری آموزشی و سازگاری اجتماعی اثر مستقیم دارد. همچنین نتایج نشان داد که نیاز به آزادی بر سازگاری عاطفی و نیاز به عشق بر سازگاری آموزشی اثر مستقیم و غیر مستقیم دارند. علاوه بر آن نیاز به بقاء و نیاز به قدرت به طور غیر مستقیم بر سازگاری آموزشی، سازگاری اجتماعی و سازگاری عاطفی اثر دارند. نعمی (۱۳۸۸) در پژوهشی تحت عنوان تعیین رابطه بین کیفیت تجارب یادگیری با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه شهیدچمران اهواز، به این نتیجه دست یافت که روابط منفی معنی‌داری بین حیطه‌های کیفیت تجارب یادگیری (منابع، محتوا، انعطاف‌پذیری یادگیری و رابطه استاد-دانشجو) با ابعاد فرسودگی تحصیلی (خستگی تحصیلی، بی‌علاقگی تحصیلی و ناکارآمدی تحصیلی) وجود دارد. همچنین نشان داد که رابطه استاد-دانشجو بیشترین نقش را در تبیین فرسودگی تحصیلی دارد. دیترش آ و همکاران (۲۰۱۵) در تحقیق خود به بررسی حمایت معلم و تأثیر آن بر ارزش و تلاش ذاتی دانش‌آموزان پرداخته‌اند. هدف از این مطالعه، در نتیجه‌ی دو علت است: الف) برای بررسی اثر حمایت معلم در توسعه‌ی ارزشی ذاتی دانش‌آموزان و ب) تلاش بر اساس نظریه مقایسه‌ی بعدی، به بررسی اثرات مقابل متقابل موضوع بالقوه حمایت معلم در یک موضوع بر روی ارزش ذاتی دانش‌آموزان و تلاش در موضوع دیگری است. با استفاده از یک نمونه ۱۱۵۵ دانش‌آموزان آلمانی ارزیابی در درجه ۵ و ۶، مدل تغییر نهفته چند سطحی در موضوع ارتباط مثبت بین حمایت معلم و ارزش ذاتی و تلاش را نشان داد. ژان هیوز و همکاران (۲۰۱۴) تحقیقی تحت عنوان اثر حمایت معلم دانش‌آموزان در سطوح فردی و کلاس انجام داده‌اند. این مطالعه‌ی طولی روابط آینده‌نگر بین پشتیبانی حمایت شده معلم شده‌ی فرد **PTSR** (تمرکز حمایت معلم) بر دانش‌آموزان همسال و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار داده است. تمرکز پشتیبانی معلم با استفاده از تجزیه و تحلیل شبکه‌ی اجتماعی برای شناسایی درجه‌ای که همکار

² -Julia Dietrich

³ -Jan N. Hughes

نامزد حمایت معلم در کلاس درس بر محور چند دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفت. **PTSR** تغییرات در تمام نتایج دانش‌آموزان، بالا و پیشرفت تحصیلی متغیرهای کمکی مربوطه را پیش‌بینی کرد. سیمون لاروس و همکاران (۲۰۰۹) در تحقیقی به بررسی عوامل حمایت شخصی و اجتماعی درگیر در تصمیم دانش‌آموزان به شرکت در مشاوره رسمی دانشگاهی پرداخته‌اند. در این مطالعه، نقش عوامل حمایت شخصی و اجتماعی درگیر در تصمیم دانش‌آموزان به شرکت در مشاوره تحصیلی رسمی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها به طور کلی این فرضیه حمایت مشاوره‌ی تحصیلی برای برخی از دانشجویان نسبت به دیگران بسته به شخصیت خود جذاب‌تر است، را نشان می‌دهد.

مبانی نظری

روابط اجتماعی: رابطه، عنصر اساسی حمایت اجتماع است. جامعه به عنوان بستر روابط اجتماعی حوزه‌ای را فراهم می‌کند که در آن اعضای جامعه می‌توانند با هم تشکیل پیوندهای اجتماعی دهند. جوهره روابط اجتماعی، تعامل اجتماعی است و روابط اجتماعی افراد طی تعامل با یک دیگر ساخته می‌شود (پرلمن و فیر^۴، ۱۹۸۶؛ دوک و پوند^۵، ۱۹۸۹. به نقل از قدسی، ۱۳۸۲: ۹۲). روابط اجتماعی به عنوان منابع ساختار حمایت اجتماعی عمل می‌کند. افراد با درگیر شدن در روابط اجتماعی در قالب پیوندهای قوی و ضعیف امکان دریافت حمایت اجتماعی را در ساختارهای عمده‌ی این روابط مانند انجمن‌ها و گروه‌ها، خویشاوندان، همسایگان، دوستان و دیگر آشنایان برای خود به وجود می‌آورند (ولمن و گولیا^۶، ۱۹۹۹).

حمایت اجتماعی: افراد نیازشان به منابع را از مجاری و شیوه‌هایی که جامعه توسط امکانات ساختاری خود در اختیارشان می‌گذارد، تأمین می‌کنند. این امکانات ساختاری، منابع را در شکل‌های متفاوت از جمله ابزاری، اطلاعاتی و عاطفی در اختیار افراد قرار می‌دهد. امکانات ساختاری که جامعه فراهم می‌کنند، شیوه‌های متفاوتی‌اند که فرصت‌های کسب منابع را برای افراد به وجود می‌آورند. روابط اجتماعی یکی از شیوه‌های عام و فراگیر در تمامی جوامع برای کسب منابع مورد استفاده قرار می‌گیرد. افراد بر اساس روابط اجتماعی خود و برحسب نوع پیوندهای تشکیل دهنده آن، یعنی پیوندهای ضعیف و قوی، منافع حمایتی مورد نیازشان را به دست می‌آورند و گسترده روابط اجتماعی‌شان را مشخص می‌کنند ولمن و گولیا شیوه‌هایی که جوامع منابع مورد نیاز خود را به دست می‌آورند، یک یا ترکیبی از چند شیوه زیر می‌دانند (همان).

پیوندهای اجتماعی: منابعی که طی مبادلات به دست می‌آید حاصل روابط اجتماعی‌اند. این روابط اجتماعی خود حاصل درگیری افراد در پیوندهای اجتماعی است. پیوندهای اجتماعی کنش‌های گهگاهی یا روزانه‌ای هستند که ما در زندگی خود با دوستان، خویشاوندان، همکاران، همسالان و دیگر افراد داریم. این پیوندها در دو نوع ویژه قوی و ضعیف طبقه‌بندی می‌شوند. هر دو نوع پیوند می‌توانند منافی را برای افراد داشته باشند. اما نوع کمکی‌هایی که این دو نوع پیوند برای افراد فراهم می‌کنند متفاوت است (همان). در پیوندهای ضعیف^۷ احساس صمیمیت پایین است. از این رو پیوندها، احساس مسئولیت، تعهد و علاقه به رابطه پایین است. گرانووتر^۸ (۱۹۷۳) به عنوان نظریه پرداز پیوندهای ضعیف، این نوع پیوندها را حامل دو نوع کارکرد خرد و کلان می‌داند. کارکرد خرد پیوندهای ضعیف حاوی بودن اطلاعات و کارکرد کلان آن، فراهم کردن انسجام اجتماعی در جامعه است. پیوندهای ضعیف شامل پیوند با آشنایان است. در مجموع پیوندهای ضعیف دو کارکرد رابطه‌ای به دست می‌آید که مبادلات منابع حمایتی بر اساس آن‌ها دارند. یکی اینکه؛ اطلاعات، اخبار، ایده‌ها و آگاهی‌ها را در بین افراد و گروه‌های مختلف منتشر می‌کند. دوم اینکه؛ با اتصال افراد و گروه‌ها از طریق اتصالات ضعیف (آشنایی) موجب انسجام اجتماعی می‌شود (گرانووتر، ۱۹۷۵، به نقل از چلی، ۱۳۸۹: ۲۲۴). فراوانی تماس، حمایت عاطفی، احساس نزدیکی از ویژگی‌های پیوند قوی است. در پیوندهای قوی^۹ میزان احساس و صمیمیت زیاد است. لذا در این پیوندها احساس مسئولیت، تعهد و علاقه به رابطه بالا است. پیوندهای قوی پیوند با دوستان و خویشاوندان را در بر می‌گیرد. خویشاوندی دلالت بر هنجارهای قوی دارد، که زندگی اجتماعی را تنظیم می‌کند. پیوندهای قوی در زمینه خویشاوندی مجموعه‌ای از مبادلات حمایتی از کمک‌های مالی تا مراقبت از کودکان و سالمندان را تأمین می‌کنند. این مبادلات حمایتی به علت نزدیکی فیزیکی و در مجاورت هم بودن اعضای خانواده دسترسی به کمک را به سهولت و سرعت در اختیار قرار می‌دهد (اسپینوزا به نقل از قدسی، ۱۳۸۲: ۱۰۶-۱۰۵).

ساختار روابط اجتماعی: ساختار روابط اجتماعی به عنوان زیربنای عمل می‌کند و منابعی را شامل می‌شوند که حمایت اجتماعی را برای افراد فراهم می‌کنند. این ساختارها را می‌توان تحت عنوان کلی شبکه‌های اجتماع شخصی مورد بررسی قرار داد. برطبق تعریف ولمن و

4. perlman&fehr

5. Durh&pond

6. Wellman&gulia

7. Weak tie

8. Granovetter

9. String tie

گولیا (۱۹۹۹) شبکه‌های اجتماع شخصی ترکیب، ساختار و محتوای پیوند با دوستان، خویشاوندان، همسایگان و آشنایان را در هر کجا که قرار گرفته باشند در نظر می‌گیرند. روابط اجتماعی و عضویت افراد در حوزه‌ی اجتماعی مبتنی بر دو نوع رویکرد است. یکی رویکرد قلمرویی و دیگری غیر قلمرویی یا رویکرد شبکه‌ی اجتماعی (کوپر^{۱۰}، ۱۹۹۶، به نقل از قدسی، ۱۳۸۲: ۱۲۵). اعضاء شبکه‌ی اجتماع شخصی به لحاظ فضایی می‌توانند در هر جا قرار داشته باشند، لذا این شبکه‌ها ساختارهای اجتماعی فرا فضایی‌اند یا فرامکانی هستند. از سوی دیگر اعضاء شبکه اجتماع شخصی می‌توانند هر کسی باشند، به همین دلیل شبکه‌ها می‌توانند مجموعه‌ای از پیوندهای قوی تا ضعیف را در بر بگیرند.

خویشاوندی: قوی بودن پیوند و جنبه‌ی اظهاری داشتن روابط خویشاوندی موجب می‌شود که افراد درگیر در آن از منابع ارزشمند حمایتی برخوردار شوند. تعلق به رابطه و تعهد به آن احساس مسئولیت به برآوردن نیازهای اعضا را برای خویشاوندان تبدیل به هنجار حمایتی می‌کند. همچنین فشارهای فرهنگی و ساختاری و شاید دلایل زیست‌شناختی وجود دارد که خویشاوندان حمایت‌کننده‌ی یک دیگر باشند. و پیوند خویشاوندی مبتنی بر این هنجار است که «روابط خویشاوندی قوی تراز هر رابطه دیگر است^{۱۱}» (ولمن و گولیا، ۱۹۹۹). بنابر دیدگاه ولمن هرچه فراوانی تماس دارای نزدیکی خویشاوندی، اجتماعی و فضایی بالاتری باشد به همان میزان حمایت اجتماعی دریافتی بالاتر خواهد بود و بر عکس آن نیز صادق است. یعنی هرچه نزدیکی خویشاوندی، اجتماعی و فضایی پایین‌تر باشد حمایت اجتماعی به همان میزان دارای افت خواهد بود.

تراکم:^{۱۲} یکی دیگر از ابعاد شبکه اجتماع شخصی است که با میزان حمایتی بودن شبکه ارتباط دارد. شبکه دارای بافت متراکم به علت ارتباط بیشتری که اعضاء آن‌ها با هم دارند، از هنجارهای قوی‌تر و نظارت بیشتری بر اعضاء خود برخوردار است. از نظر ولمن و گولیا (۱۹۹۹)، شبکه‌هایی که دارای درصد بالایی از خویشاوندان هستند عمده‌تاً بافت متراکمی دارند. این بافت متراکم جنبه‌ی حمایتی شبکه را بیشتر می‌کند. آن‌ها در پژوهش خود این فرضیه را تأیید کردند، که هرچه نسبت پیوندهای خویشاوندان بلافصل در شبکه بیشتر باشد، دسترسی به حمایت بیشتر است.

نظریه‌ی انگیزه‌ی اجتماعی

پیروان این نظریه برآنند که برای رفتارهای آدمی، علل اجتماعی جستجو کنند. یعنی اینکه سرچشمه بسیاری از اعمال آدمی، زمانی که افراد در گروه‌های اجتماعی قرار می‌گیرند و تحت تأثیر آن‌ها واقع می‌شوند را می‌توان جستجو کرد. سه انگیزه اجتماعی بیش از همه مورد توجه قرار گرفته‌اند. ۱- نیاز به پیشرفت، ۲- نیاز به پیوند جدی و ۳- نیاز به قدرت. نظریه پیشرفت توسط مک کله لند و همکاران در سال ۱۹۵۳ مطرح و بر این اعتقاد است که پیشرفت یک رفتار مبتنی بر وظیفه است که اجازه می‌دهد عملکرد فرد طبق ملاک‌های وضع شده درونی یا بیرونی مورد ارزیابی قرار گیرد که در برگزیده فرد در مقایسه با دیگران است، یا به نحوه دیگری در برگزیده نوع ملاک‌های عالی است. انگیزش پیشرفت را در بسیاری از حوزه‌های فعالیت مانند شغل، تحصیل در هنرهای خانگی و یا در مسابقات قهرمانی می‌توان مشاهده کرد. کودکان از راه تقلید رفتار والدین خود و دیگران نیاز به پیشرفت را می‌آموزند. بدین ترتیب می‌توان گفت بسیاری از الگوهای زندگی از جمله نیاز به پیشرفت را کودکان از طریق یادگیری مشاهده‌ای می‌پذیرند یا اقتباس می‌کنند (حزباوی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳).

نظریه‌ی انگیزش

برای بعضی از افراد انگیزش اساساً نیرو و اشتیاق، هیجان و هدف است. به این معنا انگیزش، بیانگر احساسی بسیار شخصی درباره آن چیزهایی است که فرد دوست دارد یا می‌خواهد، همان چیزهایی که فردیت او را می‌سازند. شور و هیجان، به هنگامی که اوضاع دچار مشکل می‌شود، هم توان لازم را برای مداومت در کار، و هم اشتیاق به انجام دادن تکالیف را به صورتی مطلوب، در شخص به وجود می‌آورد. راهنمایان کارآمد، این شعور و هیجان را پرورش می‌دهند و از آن حراست می‌کنند. در کودکی، دوره‌های طبیعی وجود دارد که کودکان نسبت به چیزهایی که به آن‌ها علاقمند بوده‌اند احساس بی‌تفاوتی می‌کنند و زمان‌هایی هست که مشکلات شخصی باعث می‌شوند که کودک، احساس خلاء و پوچی و بی‌پناهی کند. زمانی که شور و شوق و الهام توأم وجود داشته باشد، والدین گرفتاری کمتری دارند. مشکل اصلی والدین و کارشناسان روانشناسی این است که اولاً چگونه باید کودکان را به هیجان آورد و برانگیخت، ثانیاً وقتی موارد الهام بخش محدوداند، یا کودکان متزلزل و بی‌علاقه‌اند، چگونه باید انعطاف‌پذیری و تصمیم‌گیری را در آنان پرورش داد (بروئر، ۱۳۸۸: ۲۹).

¹⁰. Kuper & Kuper

¹¹. Blood is stron than water

¹². Density

انگیزش به عنوان تلاش

تعریف متداول انگیزش، میزان تلاشی است که افراد در رسیدن به نتایج یا هدفها صرف می‌کنند. در این زمینه، واژه‌هایی مانند نیروی اراده، استقامت، شکیبایی، پشتکار و تأدیب نفس نیز به ذهن خطور می‌کنند. امروزه تصور بعضی اشخاص شاغل در آموزش و پرورش، بر این است که با اجازه دادن به کودکان که منتظر الهامی باشند تا تکالیف آنان را آسان‌تر کند بیش از حد بر ارضای نفس تأکید شده است. وقتی چیزی به ما الهام می‌شود و از انجام فعالیتی لذت می‌بریم، تلاش و انضباط خاصی را متحمل نمی‌شویم؛ در صورتی که اگر از ما بخواهند کاری را که چندان مطلوبمان نیست انجام دهیم، مجبور به رعایت انضباط خاصی هستیم. جان هانت^{۱۳}، نظریه‌پرداز سازماندهی، می‌گوید: انگیزش یک موتور نیست که در درون انسان ساخته شده باشد، بلکه واکنش فردی به یک دوره‌ی کامل از تجارب است. از نظر او مراحل پنجگانه‌ی انگیزش عبارتند از: ۱- شناسایی هدف و پی‌بردن به علل ۲- ارزیابی و ایجاد شایستگی ۳- طرح ریزی مسیر ۴- خواستن و تصمیم گرفتن ۵- موفقیت (همان: 30).

نظریه‌ی شناختی و کارآمدی شخصی

در نظریه‌های شناختی انگیزش، بر فرآیندهای تفکر که در انگیزش فرد دخیل هستند، تأکید می‌شود. مفهوم کارآمدی شخصی به وسیله بندورا (۱۹۶۸) مطرح شد و آن بخش از "خود" را توصیف می‌کند که به طور مشخص با ارزیابی و برآورد ما از اثربخشی شخصی مان ارتباط دارد. چنین به نظر آمده، دانش‌آموزانی که اثربخشی خود را در تعلیم و تربیت، بالا ارزیابی می‌کنند یا سطح بالایی از کارآمدی تحصیلی را از خود ظاهر می‌سازند، در فعالیت‌های تحصیلی‌شان ثبات، تلاش، انگیزش و علایق درونی بیشتری از خود نشان می‌دهند.

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- به نظر می‌رسد بین حمایت اجتماعی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین حمایت ساختاری و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد بین حمایت کارکردی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- به نظر می‌رسد بین مشارکت اجتماعی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۵- به نظر می‌رسد بین حمایت ابزاری و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۶- به نظر می‌رسد بین حمایت اطلاعاتی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۷- به نظر می‌رسد بین حمایت عاطفی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۸- بین سن و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه‌ی معنی داری وجود دارد.
- ۹- بین جنسیت و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه‌ی معنی داری وجود دارد.

روش تحقیق

در این تحقیق برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و پیمایشی استفاده شده است. مطالعه و بررسی‌های لازم درباره‌ی مبانی نظری تحقیق، ادبیات موضوعی تحقیق، سابقه مسائل و موضوع تحقیق با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و مطالعه منابع، پایان نامه‌ها و تحقیقات مرتبط با موضوع استفاده شده است. در پژوهش حاضر برای سنجش متغیرها، جمع‌آوری داده‌ها و بررسی فرضیه‌ها از پرسشنامه استفاده شده، در این تحقیق، محقق با استفاده از پرسشنامه‌ی حمایت اجتماعی برکمن و همکاران (۲۰۰۲)، پرسشنامه‌ی حمایت اجتماعی فیلیپس (SS-A) اقدام به ساختن پرسشنامه‌ی سنجش حمایت اجتماعی نموده و سپس با استفاده از پرسشنامه‌ی انگیزش تحصیلی ISM (مک اینرنی و سینکلایر، ۱۹۹۲)، متغیر انگیزه‌ی تحصیلی را بعنوان متغیر وابسته می‌سنجد. واحد تحلیل در پژوهش حاضر فرد (دانش‌آموز) می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه‌ی شهر دزفول که مشغول به تحصیل، و بر اساس آمار اخذ شده ۸۲۸۳ نفر هستند، می‌باشند. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است، حجم نمونه بر اساس فرمول ۳۶۷ نفر می‌باشد. همچنین مقادیر آلفای کرونباخ متغیرها در جدول زیر آمده است.

نتایج پایایی (آلفای کرونباخ) به تفکیک متغیرها

متغیر	آلفای کرونباخ
حمایت اجتماعی	۰/۸۵
حمایت ساختاری	۰/۸۷
حمایت کارکردی	۰/۷۴
مشارکت اجتماعی	۰/۷۱
حمایت عاطفی	۰/۶۹
حمایت اطلاعاتی	۰/۷۹
حمایت ابزاری	۰/۷۵
انگیزه تحصیلی	۰/۸۴

تعریف مفهومی و عملیاتی

حمایت اجتماعی ساختاری: معمولاً به جنبه‌های عینی حمایت اجتماعی اشاره دارد و به عنوان وجود ارتباطات اساسی و اولیه تعریف می‌گردد (برکمن، ۱۹۸۵) وضعیت زناشویی، عضویت در سازمان‌ها، نقش‌ها، دل بستگی‌ها و سایر ویژگی‌های شبکه‌های ارتباطی مانند: تعداد افراد و همخوانی پیوندها از نشانه‌های حمایت اجتماعی ساختاری هستند (برکمن و هال^{۱۴} به نقل از به نقل از رستگار خالد، ۱۳۸۴؛ ۱۳۷).

حمایت اجتماعی کارکردی: جنبه‌ی کیفی ارتباطات اجتماعی را مورد توجه قرار می‌دهد. از نظر شوارتز و همکاران (۲۰۰۳)، حمایت اجتماعی کارکردی شامل، کارکردهایی چون حمایت اطلاعاتی ابزاری و محترم شمردن فرد، صمیمیت در ارتباطات اجتماعی و میزان دسترسی و زمان دریافت حمایت اجتماعی است. حمایت کارکردی را بعد کیفی و عملکردی روابط اجتماعی می‌دانند که خود دارای دو بعد حمایت اجتماعی ادراکی و واقعی است، ویژگی‌های کیفی و ذهنی را در بر می‌گیرد، عمده‌ی پژوهشگران برای حمایت اجتماعی کارکردی سه بعد ابزاری، عاطفی و اطلاعاتی در نظر گرفته‌اند (لوچر و دیگران ۲۰۰۵؛ ویس، ۱۹۷۴، به نقل از برکمن، ۲۰۰۰).

حمایت اجتماعی ابزاری: عبارت است از دسترسی به منابع مالی و خدماتی زمانی که فرد بدان‌ها نیاز دارد یا معمولاً به کمک گرفتن مالی و کاری (هاوس، ۱۹۸۱، به نقل از برکمن و دیگران ۲۰۰۰).

حمایت اطلاعاتی: عبارت است از دسترسی به اطلاعات، زمانی که فرد به آن‌ها نیاز دارد مانند دریافت مشاوره و راهنمایی اطلاعات درباره‌ی هر یک از این سه بعد از طریق سوالاتی درباره حمایتی که افراد از گروه دوستی، خانواده و خویشاوندان (تحت عنوان منابع حمایتی) دریافت می‌کنند، گردآوری می‌شود (شوارتز و همکاران، ۲۰۰۳).

حمایت عاطفی: عبارت است از دسترسی فرد به حمایت روانی زمانی که بدان نیاز دارد. مانند دریافت اطمینان خاطر (شوارتز و همکاران، ۲۰۰۰) ایجاد نوعی رابطه صمیمی، همراه با محبت (معمودی شلمزاری و همکاران، ۱۳۸۱) دوست داشتن و مراقبت کردن (برکمن و همکاران، ۲۰۰۰).

انگیزه تحصیلی (متغیر وابسته): انگیزه فرآیندهایی هستند، که رفتار شخص را نیرو می‌بخشد و آن را جهت دستیابی به اهدافی هدایت می‌نماید. اصطلاح انگیزش را می‌توان به عنوان عامل نیرو دهنده، هدایت‌کننده و نگهدارنده رفتار تعریف کرد (فرانکن، ۱۳۸۴: ۶۲). در این تحقیق برای سنجش عملی انگیزه‌ی تحصیلی سعی شده است از پرسشنامه خود ساخته‌ی محقق که با اتکا به پرسشنامه‌ی انگیزه‌ی تحصیلی ISM (مک اینری و سینکلایر، ۱۹۹۲ که شامل ۱۰۰ سوال است) ساخته شده است. این پرسشنامه به صورت کلی سه بعد از انگیزه‌ی تحصیلی را می‌سنجد، که در پرسشنامه‌ای که توسط بحرانی (۱۳۸۴) در شیراز با استفاده از این پرسشنامه تهیه شده است دو بعد مشوقهای شخصی و احساس از خود را می‌سنجد.

برای تحلیل این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. همانطور که در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود بین حمایت ساختاری و انگیزه تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($r = 0/405$ و $sig = 0/000$). بنابراین فرضیه دوم تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر هرچه میزان حمایت ساختاری از دانش‌آموزان افزایش یابد، انگیزه‌ی تحصیلی آن‌ها نیز افزایش پیدا می‌کند. فرضیه سوم: بین مؤلفه مشارکت اجتماعی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۳): بررسی رابطه بین مؤلفه مشارکت اجتماعی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان

انگیزه‌ی تحصیلی			متغیر وابسته متغیر مستقل
تعداد (N)	سطح معنی داری	ضریب همبستگی پیرسون (r)	مشارکت اجتماعی
۳۶۷	۰/۰۰۰	۰/۴۴۱***	

***Sig<0/01

همانطور که در جدول شماره (۳) مشاهده می‌شود بین مشارکت اجتماعی و انگیزه تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($r = 0/441$ و $sig = 0/000$). بنابراین فرضیه سوم تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، با افزایش مشارکت اجتماعی دانش‌آموزان، انگیزه‌ی تحصیلی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد.

فرضیه چهارم: بین حمایت کارکردی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۴): بررسی رابطه بین حمایت کارکردی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان

انگیزه‌ی تحصیلی			متغیر وابسته متغیر مستقل
تعداد	سطح معنی داری	ضریب همبستگی پیرسون (r)	حمایت کارکردی
۳۶۷	۰/۰۰۰	۰/۴۰۵***	

***Sig<0/01

همانگونه که نتایج جدول شماره (۴) حاکی از آن است بین حمایت کارکردی و انگیزه تحصیلی رابطه مثبت و معناداری مشاهده می‌شود ($r = 0/405$ و $sig = 0/000$). بنابراین فرضیه پنجم تأیید می‌گردد. بدین معنی که با افزایش میزان حمایت کارکردی، انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان نیز افزایش پیدا می‌کند.

فرضیه پنجم: بین حمایت ابزاری و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۵): بررسی رابطه بین حمایت ابزاری و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان

انگیزه‌ی تحصیلی			متغیر وابسته متغیر مستقل
تعداد (N)	سطح معنی داری (sig)	ضریب همبستگی پیرسون (r)	حمایت ابزاری
۳۶۷	۰/۰۰۰	۰/۴۰۵***	

***Sig<0/01

مطابق با داده‌های جدول (۵) می‌توان گفت بین حمایت ابزاری و انگیزه تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($r = 0/405$ و $sig = 0/000$). بنابراین فرضیه هشتم تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر، هرچه میزان حمایت ابزاری از دانش‌آموزان بیشتر باشد، انگیزه‌ی تحصیلی آن‌ها نیز بیشتر است.

فرضیه ششم: بین حمایت اطلاعاتی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۶): بررسی رابطه بین حمایت اطلاعاتی و انگیزه تحصیلی دانش آموزان

انگیزه‌ی تحصیلی			متغیر وابسته
			متغیر مستقل
تعداد (N)	سطح معنی داری (sig)	ضریب همبستگی پیرسون (r)	حمایت اطلاعاتی
۳۶۷	۰/۰۰۰	۰/۵۵۱**	

***Sig<0/01

مطابق با اطلاعات جدول (۶)، سطح معناداری و ضریب همبستگی پیرسون برای رابطه بین دو متغیر حمایت اطلاعاتی و انگیزه تحصیلی برابر با $\text{sig} = ۰/۰۰۰$ و $r = ۰/۵۵۱$ می‌باشد. به بیان دیگر می‌توان گفت که بین حمایت اطلاعاتی و انگیزه تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه نهم تأیید می‌گردد.

فرضیه هفتم: بین حمایت عاطفی و انگیزه تحصیلی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۷): بررسی رابطه بین حمایت عاطفی و انگیزه تحصیلی دانش آموزان

انگیزه‌ی تحصیلی			متغیر وابسته
			متغیر مستقل
تعداد (N)	سطح معنی داری	ضریب همبستگی پیرسون	حمایت عاطفی
۳۶۷	۰/۰۰۰	۰/۶۲۱**	

***Sig<0/01

با توجه به داده‌های جدول (۷)، سطح معناداری و ضریب همبستگی پیرسون برای آزمون رابطه بین دو متغیر حمایت عاطفی و انگیزه تحصیلی برابر با $\text{sig} = ۰/۰۰۰$ و $r = ۰/۶۲۱$ می‌باشد؛ یعنی بین حمایت عاطفی و انگیزه تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه دهم تأیید می‌گردد.

فرضیه هشتم: بین سن و انگیزه تحصیلی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره (۸): بررسی رابطه بین سن و انگیزه تحصیلی دانش آموزان

انگیزه‌ی تحصیلی			متغیر وابسته
			متغیر مستقل
تعداد (N)	سطح معنی داری	ضریب همبستگی پیرسون	سن
۳۶۷	۰/۰۰۱	۰/۱۶۹**	

***Sig<0/01

همانطور که در جدول (۸) مشاهده می‌شود بین سن و انگیزه تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$ و $r = ۰/۱۶۹$). به بیان دیگر باید گفت، هرچه سن دانش‌آموزان افزایش یابد، انگیزه‌ی تحصیلی آنان نیز افزایش می‌یابد؛ بنابراین فرضیه اول تأیید می‌گردد. فرضیه نهم: به نظر می‌رسد بین جنسیت و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۹: بررسی رابطه بین متغیر جنسیت و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان

انگیزه‌ی تحصیلی						متغیر مستقل
						متغیر وابسته
نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	T	میانگین	تعداد	گروه
رد	۰/۷۰۹	۳۶۵	۱/۸۱۸	۶۷,۷۲۶۲	۱۶۸	پسر
				۶۵,۷۲۳۶	۱۹۹	دختر

با توجه به جدول (۹) که مقایسه‌ی بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول بر اساس طبقه‌بندی جنسیتی (دختر، پسر) می‌باشد میانگین دو گروه در متغیر انگیزه‌ی تحصیلی به این صورت است که برای پسران ۶۷/۷۲ و برای دختران ۶۵/۷۲ که با توجه مقدار t به‌دست آمده برابر ۱/۸۱۸ که با سطح معنی‌داری ۰/۷۰۹ تفاوت بین دو گروه معنی‌دار نبوده است.

ضرایب همبستگی تفکیکی بین متغیرهای مستقل و وابسته

برای روشن شدن این نکته که آیا در روابط دیده شده میان متغیرهای مستقل و متغیر وابسته همان روابط مورد نظر است، لازم است تا جهت خالص سازی رابطه یک متغیر مستقل و متغیر وابسته دیگر متغیرهای مستقل ثابت نگه داشته شوند و از آن جایی که این تحقیق از نوع تحقیق‌های بعد از واقعه (شبه آزمایشی) است، از کنترل آماری استفاده می‌شود. منظور از کنترل آماری این است که شخص برای تشخیص و تفکیک و یا کنار گذاشتن قسمتی از واریانس متغیر وابسته، که به ظاهر از یک یا چند متغیر مستقل خارج از رابطه خاص یا روابط تحت بررسی ناشی می‌شود، از روش‌های آماری استفاده کند. در مواردی که تأثیرات مشترک و متقابل دو یا چند متغیر مستقل بر متغیر وابسته تحت بررسی است. کنترل آماری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (کرلینجر و پدهاورز، ۱۳۸۵: ۱۱۸). مقادیر همبستگی تفکیکی بین متغیرهای مستقل (به غیر از متغیرهای زمینه‌ای) و متغیر وابسته تحقیق حاضر، به شرح زیر است:

در بررسی ضریب همبستگی تفکیکی بین متغیر مشارکت اجتماعی و انگیزه تحصیلی با کنترل سایر متغیرهای مستقل، $r=0/214$ می‌باشد. سطح معناداری این ضریب ۰/۰۰۰ می‌باشد. بنابراین ضریب همبستگی پیرسون ($r = 0/441$ و $sig = 0/000$) زمانی که اثر متغیرهای مستقل دیگر بر انگیزه تحصیلی کنترل می‌شود، نیز در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار می‌باشد. در زیر نتایج این آزمون قید شده است.

$$r=0/214$$

$$P=0/000$$

در بررسی ضریب همبستگی تفکیکی بین متغیر حمایت کارکردی و انگیزه تحصیلی با کنترل سایر متغیرهای مستقل، $r=-0/006$ می‌باشد. سطح معناداری این ضریب ۰/۹۰۲ می‌باشد. بنابراین ضریب همبستگی پیرسون ($r = 0/405$ و $sig = 0/000$) زمانی که اثر متغیرهای مستقل دیگر بر انگیزه تحصیلی کنترل می‌شود، نیز در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار نمی‌باشد. در زیر نتایج این آزمون قید شده است.

$$r=-0/006$$

$$P=0/902$$

در بررسی ضریب همبستگی تفکیکی بین متغیر حمایت عاطفی و انگیزه تحصیلی با کنترل سایر متغیرهای مستقل، $r=0/624$ می‌باشد. سطح معناداری این ضریب ۰/۰۰۰ می‌باشد. بنابراین ضریب همبستگی پیرسون ($r = 0/621$ و $sig = 0/000$) زمانی که اثر متغیرهای مستقل دیگر بر انگیزه تحصیلی کنترل می‌شود، نیز در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار می‌باشد. در زیر نتایج این آزمون قید شده است.

$$r=0/624$$

$$P=0/000$$

در بررسی ضریب همبستگی تفکیکی بین متغیر حمایت ساختاری و انگیزه تحصیلی با کنترل سایر متغیرهای مستقل، $r=-0/023$ می‌باشد. سطح معناداری این ضریب ۰/۶۸۶ می‌باشد. بنابراین ضریب همبستگی پیرسون ($r = 0/405$ و $sig = 0/000$) زمانی که اثر متغیرهای مستقل دیگر بر انگیزه تحصیلی کنترل می‌شود، نیز در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار نمی‌باشد. در زیر نتایج این آزمون قید شده است.

$$r=-0/023$$

$$P=0/686$$

در بررسی ضریب همبستگی تفکیکی بین متغیر حمایت اجتماعی و انگیزه تحصیلی با کنترل سایر متغیرهای مستقل، $r=-0/015$ می‌باشد. سطح معناداری این ضریب ۰/۶۷۰ می‌باشد. بنابراین ضریب همبستگی پیرسون ($r = -0/692$ و $sig = 0/000$) زمانی که اثر متغیرهای مستقل دیگر بر انگیزه تحصیلی کنترل می‌شود، نیز در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار نمی‌باشد. در زیر نتایج این آزمون قید شده است.

$$r=-0/015$$

$$P=0/670$$

و در بررسی ضریب همبستگی تفکیکی بین متغیر حمایت اطلاعاتی و انگیزه تحصیلی با کنترل سایر متغیرهای مستقل، $r=0/354$ می‌باشد. سطح معناداری این ضریب ۰/۰۰۰ می‌باشد. بنابراین ضریب همبستگی پیرسون ($r = 0/551$ و $sig = 0/000$) زمانی که اثر متغیرهای مستقل دیگر بر انگیزه تحصیلی کنترل می‌شود، نیز در سطح ۰/۰۰۰ معنی‌دار می‌باشد. در زیر نتایج این آزمون قید شده است.

$$r=0/354$$

$$P=0/000$$

در این جدول (مؤلفه مشارکت اجتماعی، مؤلفه حمایت اطلاعاتی، مؤلفه حمایت ابزاری) معنادار نشان داده شده است. بنابراین در این جا نیز اطلاعات تحلیل شده حاکی از اهمیت بیشتر این سه عامل است. به نحوی که این سه متغیر در افزایش انگیزه تحصیلی مؤثر واقع شده‌اند. جدول (۱۰) نیز این موضوع را به خوبی نشان می‌دهد.

جدول (۱۰): نتایج حاصله از رگرسیون چند متغیره فرضیه‌های تحقیق

سطح معناداری	مقدار t	Beta	اشتباه استاندارد	B	شاخص‌ها متغیرها
۰/۰۱۷	۲/۴۰۷		۱/۰۷۰	۲/۵۷۶	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۵/۳۰۴	۰/۲۳۲	۰/۰۸۵	۰/۴۵۳	حمایت عاطفی
۰/۰۰۰	۶/۸۴۲	۰/۳۲۰	۰/۰۳۴	۰/۲۳۱	حمایت اطلاعاتی
۰/۴۴۳	-۰/۷۶۸	-۰/۰۳۵	۰/۰۷۸	-۰/۰۶۰	حمایت ابزاری
۰/۰۰۰	۱۲/۵۹۸	۰/۲۱۱	۰/۰۶۲	۰/۷۸۵	مشارکت اجتماعی

R^2 نشان می‌دهد که با استفاده از این متغیرها می‌توان ۵۵۳ درصد از واریانس مربوط انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول را تبیین کرد. همچنین مقادیر مربوط به وزن استاندارد (β) و غیر استاندارد (b) متغیرهای مستقل نشان می‌دهد که مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی ($\beta = 0/211$)، پیوند اجتماعی ($\beta = 0/240$)، حمایت اطلاعاتی ($\beta = 0/320$)، حمایت عاطفی ($\beta = 0/232$)، هر چهار متغیر نقش معنی‌داری در پیش‌بینی انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول دارند و متغیر حمایت اطلاعاتی با بتای ($\beta = 0/320$) در پیش‌بینی انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول از اهمیت بالاتری برخوردار است.

نتیجه گیری

انگیزه تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری است و چیزی است که به رفتار (برای تحصیل و یادگیری) شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ و تداوم آن به ما کمک می‌کند. دانش‌آموزانی که از انگیزش تحصیلی و یادگیری بالایی برخوردارند، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، نمرات تحصیلی بهتر و موفقیت آموزش بالایی دارند (روحانی و تازی، ۱۳۹۰). با توجه به اینکه براساس شواهد، حمایت اجتماعی با ارضای نیازهای روان‌شناختی پایه‌ی دانش‌آموزان ارتباط دارد (تومانیس^{۱۵}، ۲۰۰۹)؛ شاید حمایت اجتماعی با انگیزش پیشرفت از جمله انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مرتبط باشد، چرا که انگیزش ساز و کار درونی و محرک بیرونی است که رفتار را برمی‌انگیزد و به آن جهت می‌دهد. **فرضیه اول** یعنی احتمال تأثیر حمایت اجتماعی بر انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول با توجه به سطح معناداری و ضریب همبستگی پیرسون بدست آمده ($r=0/692$, $sig=0/000$)، این فرضیه تأیید شده است و بین دو متغیر حمایت اجتماعی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این فرضیه با تحقیق بهرام نژاد (۱۳۸۸)، ژان هیوز و همکاران (۲۰۱۴)، دیتربیش و همکاران (۲۰۱۵)، تابع بردار و همکاران (۱۳۸۲) و صالح صدیق پور و همکاران (۱۳۸۹) همخوان می‌باشد. **فرضیه دوم** یعنی احتمال تأثیر حمایت ساختاری بر انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول با $sig=0/000$ ، با توجه به سطح معناداری و ضریب همبستگی پیرسون بدست آمده می‌توان گفت که این فرضیه تأیید شده است و بین دو متغیر حمایت ساختاری و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این فرضیه با تحقیق صالح صدق پور و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی دارد. **فرضیه سوم** یعنی احتمال تأثیر میزان مشارکت اجتماعی بر روی انگیزه‌ی تحصیلی با $(r=0/441$, $sig=0/000$) تأیید شد. میزان مشارکت در اجتماعات و گروه‌های اجتماعی داوطلبانه و یا دیگر انجمن‌ها بر روی حمایت دریافتی (کارکردی) و در نتیجه ارتقاء انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر مثبت دارد. نتایج این فرضیه با نتایج تحقیق یانگ (۲۰۰۴) همخوانی دارد. نتایج این فرضیه با نتایج خوش کنش و همکاران (۱۳۸۹) همخوانی ندارد. **فرضیه چهارم** یعنی رابطه بین میزان مشارکت اجتماعی و بعد حمایت کارکردی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($r=0/466$ و $sig=0/000$). بنابراین این فرضیه تأیید شده است. نتایج این فرضیه با نتایج تحقیق بهرام نژاد (۱۳۸۸) همخوانی ندارد. **فرضیه پنجم** یعنی رابطه بین حمایت کارکردی و انگیزه تحصیلی با توجه به $(r=0/405$ و $sig=0/000$) تأیید می‌گردد. نتایج این فرضیه با نتایج فرضیه‌ی حمایت ساختاری بر سازگاری عاطفی، سازگاری آموزشی و سازگاری اجتماعی اثر مستقیم دارد. نتایج این فرضیه با تحقیق بهرام نژاد (۱۳۸۸) همخوانی دارد. رابطه‌ی بین حمایت ابزاری به عنوان اولین بعد حمایت اجتماعی کارکردی با انگیزه‌ی تحصیلی در **فرضیه‌ی ششم** مطرح گردید. نتایج حاکی از تأیید فرضیه‌ی ششم یعنی احتمال وجود رابطه معنی‌دار بین حمایت ابزاری و انگیزه‌ی تحصیلی با $(r=0/405$, $sig=0/000$) بود. این به این معنا است که افرادی که از حمایت ابزاری برخوردار هستند از انگیزه‌ی تحصیلی بالاتری برخوردار هستند. نتایج این فرضیه با نتایج عباس زاده و همکاران (۱۳۸۷) و بهرام نژاد (۱۳۸۸) همخوانی دارد. رابطه‌ی میان حمایت اطلاعاتی به عنوان دومین بعد حمایت اجتماعی کارکردی با انگیزه تحصیلی در **فرضیه‌ی هفتم** مطرح گردید. نتایج حاکی از تأیید فرضیه یعنی احتمال وجود رابطه معنی‌دار بین حمایت اطلاعاتی و انگیزه‌ی تحصیلی با $(r=0/551$, $sig=0/000$) بود. این به این معنا است که افرادی که از حمایت اطلاعاتی برخوردار هستند انگیزه‌ی تحصیلی مطلوب‌تری دارند. نتایج این فرضیه با نتایج تحقیق عباس زاده و همکاران (۱۳۸۷)، بهرام نژاد (۱۳۸۸) و سیمون لاروس و همکاران (۲۰۰۹) همخوانی دارد. رابطه‌ی میان حمایت عاطفی به عنوان سومین بعد حمایت اجتماعی کارکردی با انگیزه‌ی تحصیلی در **فرضیه‌ی هشتم** مطرح گردید. این فرضیه‌ی یعنی احتمال وجود رابطه معنی‌دار بین حمایت عاطفی و انگیزه‌ی تحصیلی با $(r=0/621$, $sig=0/000$) مورد تأیید واقع شد. این به این معنا بود که افرادی که از حمایت عاطفی برخوردار هستند انگیزه‌ی تحصیلی مطلوب‌تری دارند. با توجه به سطح معناداری و ضریب همبستگی پیرسون بدست آمده می‌توان گفت که این فرضیه تأیید شده است و بین دو متغیر حمایت اطلاعاتی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر دزفول رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین، با افزایش حمایت اطلاعاتی دانش‌آموزان، انگیزه تحصیلی آنان نیز افزایش می‌یابد. نتایج این فرضیه با نتیجه تحقیق بهرام نژاد (۱۳۸۸)، معتمدی (۱۳۸۵) و همچنین یوسفی و دیگران (۱۳۸۸) همخوانی دارد. **فرضیه نهم** بین سن و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد ($r=0/169$, $sig=0/001$). این فرضیه تأیید شده است. بدین معنا که هرچه سن دانش‌آموزان افزایش یابد، انگیزه‌ی تحصیلی آنان نیز افزایش می‌یابد. این فرضیه با نتایج تحقیق عباس زاده و همکاران (۱۳۸۷) همخوانی می‌باشد. **فرضیه دهم** رابطه‌ی بین جنسیت و انگیزه‌ی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری مطرح شد که با $(t=1/818$, $sig=0/709$) این فرضیه رد شده است. به بیان دیگر، انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان برحسب جنسیت آنان تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج این فرضیه با تحقیق باب الحوائجی (۱۳۸۴) همخوانی دارد. و با تحقیق بحرانی (۱۳۸۴) و عباس زاده (۱۳۸۷) همخوان نمی‌باشد. در تبیین یافته‌های جمعیت

شناختی (سن و جنس) باید گفت؛ تأیید و رد فرضیات تا حدودی به ویژگی‌های جامعه آماری ارتباط دارد و چون این متغیرها، جمعیت‌شناختی و فردی هستند، ممکن است براساس ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی حاکم در هر منطقه و شرایط اقتصادی و حتی ویژگی‌های اختصاصی مدارس در شهرهای دیگر، این فرضیات در نمونه‌های دیگر نتایج متفاوتی بدست آورند.

پیشنهادات کاربردی

- پیشنهاد می‌شود که والدین جهت بالا بردن میزان انگیزه ی تحصیلی فرزندان خویش بایستی در حله ی نخست سطح تحصیلات خودشان را بالا ببرند. - پیشنهاد می‌شود، معلمان نسبت به احساسات و خودپنداره تحصیلی دانش‌آموزان خود حساس باشند، بیان انتقادات به شکل محرمانه و سازنده، تقدیر از دانش‌آموزان موفق، همدلی نسبت به مشکلات آن‌ها، رفتارهای حمایتی و دوستانه، محیط آموزش را لذت بخش کنند.

- یافته‌های تحقیق می‌تواند برای مشاوران حوزه خانه و مدرسه مفید واقع شود. نوجوانانی که مایلند افرادی که با آنان در ارتباط بوده و با آن‌ها تعامل دارند تلاش‌های آنان را درک کرده و مورد حمایت قرار دهند. ممکن است مهارت لازم برای درخواست این حمایت را نداشته باشند. از سوی دیگر، خانواده و سایر افراد ممکن است بخواهند حمایت لازم را برای نوجوانان فراهم کنند، اما اطلاعات کافی از نوع حمایت مورد نیاز آنان ندارند. از این رو برای مشخص شدن انتظارات حمایتی نوجوانان از خانواده، دوستان و سایر افراد مهم در زندگی برنامه‌های آموزشی مورد نیاز است. این برنامه‌ها می‌توانند به گونه‌ای تنظیم شوند که به نوجوانان آموزش دهند چگونه درخواست‌های حمایتی مورد نیاز خود را مطرح نمایند.

- ترویج شیوه‌های آموزشی که سبب افزایش عزت نفس و انگیزه پیشرفت به ویژه انگیزه‌ی تحصیلی و ارتقای عملکرد تحصیلی به دانش‌آموزان می‌شود. - با تقویت بنیه انگیزشی دانش‌آموزان، فراهم نمودن نیازهای پایه و انتخاب رشته تحصیلی دانشگاهی براساس علاقه دانش‌آموزان می‌توان امکان دستیابی هرچه بهتر به موفقیت تحصیلی در طول دوران دانشجویی و در نتیجه دوران شغلی فعال فرد را فراهم نمود.

منابع و مراجع

- [۱] ادیسی، ش. ۱۳۷۷؛ بررسی راه‌های برانگیختن دانش آموزان به مطالعه و تکوین عادت مطالعه در فراگیران دوره‌ی راهنمایی شهرستان یزد، سازمان آموزش و پرورش یزد، شورای تحقیقات استان یزد.
- [۲] بهرام نژاد، زهرا (۱۳۸۸)؛ بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر سلامت عمومی سالمندان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه چمران
- [۳] باب الحوائجی، مهناز (۱۳۸۴)؛ بررسی و مقایسه انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم متوسطه، دختران و پسران در رشته‌های ریاضی فیزیک، علوم تجربی، علوم انسانی و کارودانش در شهر تهران پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران (مرکزی) دانشکده علوم اجتماعی و روان‌شناسی.
- [۴] بحرانی، محمود (۱۳۸۴)؛ مطالعه انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه استان فارس و عوامل همبسته با آن، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره بیست و دوم، شماره چهارم.
- [۵] تابع بردبار، فریبا، رضویه، علی اصغر (۱۳۸۲). بررسی رابطه راهبردهای رویارویی و حمایت‌های اجتماعی با پیشرفت تحصیلی در دوره‌ی نوجوانی، مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی، دوره ۳، شماره ۲، صص ۲۱-۵.
- [۶] تودارو، مایکل (۱۳۷۰)، توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، انتشارات سازمان برنامه و بودجه.
- [۷] چلبی، مسعود (۱۳۸۹). جامعه‌شناسی نظم. انتشارات نی.
- [۸] حزباوی، عزیز؛ علی حسین، حسین‌زاده؛ رضادوست، کریم (۱۳۸۹). بررسی میزان انگیزه‌ی تحصیلی دانشجویان دانشگاه چمران و عوامل اجتماعی، اقتصادی و آموزشی مرتبط با آن، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- [۹] خوش‌کنش، ابوالقاسم و همکاران (۱۳۸۹)، نقش نیازهای بنیادین و حمایت اجتماعی در سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان مقطع متوسطه. روانشناسی کاربردی: شماره ۱۳، صفحه ۹۴-۸۲.
- [۱۰] خدایانه، م. (۱۳۷۶)، انگیزش و هیجان، تهران، انتشارات سمت.
- [۱۱] رستگارخالد، امیر (۱۳۸۴)، گسترش نقش زنان در جهت حمایت‌های شغلی-خانوادگی، مجله‌ی جامعه‌شناسی ایران، دوره ششم، شماره‌ی چهارم.
- [۱۲] روحانی، فضیله؛ تاری، سعیده (۱۳۹۰). بررسی میزان اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با انگیزه تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان دوره متوسطه استان مازندران. فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال دوم، شماره دوم، صص ۳۴-۱۹.
- [۱۳] سواری، کریم، کیومرث بشلیده (۱۳۸۹). بررسی ارتباط میان ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهر اهواز. مجله دستاوردهای روان‌شناختی. دوره چهارم. شماره اول.
- [۱۴] صالح‌صدق‌پور، بهرام، اسدی، مسعود، میری، میرنادر (۱۳۸۹)، رابطه نیازهای بنیادین و حمایت اجتماعی در سازگاری آموزشی، اجتماعی عاطفی دانش‌آموزان، مجله روانشناسی، شماره ۵۶، صفحه ۴۰۱ تا ۴۱۶.
- [۱۵] عباس‌زاده، محمد، محمدباقر، علیزاده اقدم، کوهی، کمال (۱۳۸۷)، بررسی عوامل اجتماعی-فردی مؤثر بر انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه، مجله جامعه‌شناسی، سال اول، شماره یکم.
- [۱۶] فرانکن، رابرت (۱۳۸۴)، انگیزش و هیجان، ترجمه حسن شمس، اسفندآباد و دیگران.
- [۱۷] قدسی، علی‌محمد (۱۳۸۲)، بررسی جامعه‌شناختی رابطه‌ی بین حمایت اجتماعی و افسردگی، پایان‌نامه دکتری دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- [۱۸] لطف‌آبادی، ح. (۱۳۷۴)، سنجش و اندازه‌گیری در علوم تربیتی، مشهد، دانشگاه فردوس.
- [۱۹] معتمدی‌شلمزاری، اژه‌ای، جواد؛ فلاح، پرویز؛ کیامنش، علیرضا (۱۳۸۱)، بررسی نقش حمایت اجتماعی در رضایت‌مندی از زندگی، سلامت عمومی و احساس تنهایی در بین سالمندان بالاتر از ۶۰ سال شهر کرد، مجله‌ی روان‌شناسی.
- [۲۰] معتمدی، شهناز (۱۳۸۵)، بررسی انگیزش تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان به تحصیلات عالی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- [۲۱] نعیمی، عبدالزهرا (۱۳۸۸)، رابطه بین کیفیت تجارب یادگیری با فرسودگی تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز. مجله مطالعات روان‌شناختی، دوره پنجم، شماره ۳.
- [۲۲] یوسفی، علی‌رضا و دیگران (۱۳۸۸)، بررسی ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی علوم پزشکی اصفهان، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی.

[۲۳] هارتلی-بروئر، الیزابت (۱۳۸۸)، ایجاد انگیزه در کودکان، ابزارها و روش‌هایی برای کمک به خود جوش بودن کودکان، ترجمه احمد ناهیدی-تهران: جوانه رشد.

- [24] Bandura, A., & Menlove, F. L. (1968). Factors determining vicarious extinction of avoidance behavior through symbolic modeling. *Journal of personality and social psychology*, 8(2p1), 99.
- [25] Berekman, Lisa (۲۰۰۲) Social network and social support, www, Gale Group Inc
- [26] Berekman, Lisa; Glass, Thomas; Brissete, Ian; Seeman, Teresa (2002) Form social ineagraion to health: Durkheim the new millennium. *Social Science & Medicine*, 843-85
- [27] Berkman, L. F., Glass, T., Brisette, I., & Seeman, T. E. (2000). From social integration to health: Durkheim in the new millennium. *Social Science and Medicine*, 51, 843-857.
- [28] Jan N. Hughes, Myung Hee Im, Sarah E. Wehrl. Effect of nominations of teacher-student support at individual and classroom levels on social and academic out comes. Original Research Article, *Journal of School Psychology*, volume 52, Issue 3, June 2014, Pages 322-309
- [29] Jonas, H., Böhler, D., & Herrmann, B. (2015). *Das prinzip verantwortung*. WBG.
- [30] Printrich, P. and e. T. a (1996), morivation. In education theory, research. and application England clipps. NJ. Prenticehell.
- [31] Rosenfeld, L. B., Richman, J. M., & Bowen, G. L. (2000). Social support networks and school outcomes: The centrality of the teacher. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 17(3), 205-226.
- [32] Simon Larose, Dian Cyrenne, Odette Garceau, Marylou Harvey, Frederic Guay, Claire Deschenes. Personal and social support factors involved in students decision to participate in formal academic mentoring. Original Research Article. *Journal of Vocational Behavior*, Vol Ume 74, Issue 1, February 2009, Pages 108-116
- [33] Georgetown University, School of Nursing & Health Studies, Washington, DC 2005, 7, USA
- [34] Krejeie, R. V. and Morgan, D. w. Deerming sample size for researches activities, *Education and psychological Measurement* 1970, 30, 607-610
- [35] Schwarzer, Ralf; Knoll, Nina; Rieckmann, nina (2003) social support. (to appear in : Kaptein, A & Weinman. J) introduction to health psychology. Oxford, England; Blackwell.
- [36] Wellman, Barry & Gulia, Milena (1999) Where Does Social Support Come Form? The Social Network Basis interpersonal Resources for coping With Stress. *National of Mental Health, Centre for Urban and Community Studies, Uneversity of Toront.*
- [37] -Yang, H. J. (2004). Factors Affecting Student Burnout and Academic Achievement in Multiple Enrollment programs in Taiwan-s Technical-Vocational Colleges. *Inernational Journal of Education Development*. 24(3). 283-30.